

^{1,2}**Мандзюк Л.** ²**Вікирчак О.**

НОВА ЗНАХІДКА ВОДЯНОГО ГОРІХА ПЛАВАЮЧОГО (*TRAPA NATANS* L.) НА
ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

¹Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, 58000, Україна

²Національний природний парк «Дністровський каньйон»
вул. Ольжича, 48, м. Заліщики, 48600, Україна
e-mail: lesynjaV@ukr.net

Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Касперівський» створено на базі Касперівського водосховища з метою збереження унікального ландшафтного комплексу Середнього Придністров'я. Загальна площа заказника – 818 гектарів. У 1963 році на річці Серет поблизу села Касперівці Заліщицького району було побудовано гідроелектростанцію. Тоді біля неї утворилося водоймище площею понад 300 гектарів (Юрчик, 1983).

Водяний горіх ніколи не наводився для жодної водойми на території Тернопільської області, хоча багато дослідників, в тому числі ботаніків публікували праці про даний регіон.

Вперше поодинокі рослини цього виду у Касперівському водосховищі було виявлено нами у 2005 р. За даними Вікирчака О.К. *Trapa natans* був уключений до книги «Рідкісні та зникаючі рослини Тернопільщини з Червоної книги України» (Черняк, Синиця, 2005). За короткий термін досліджуваний вид різко збільшив чисельність і на даний момент займає десятки гектарів.

За результатами польових досліджень, проведених влітку 2012 року, встановлено, що водяний горіх плаваючий зустрічається у верхній та середній частинах Касперівського водосховища. У середній частині водосховища в околицях села Лисичники вздовж правого берега зарості водяного горіха займають близько 2 гектарів. Вище по течії кількість рослин значно зменшується. В околицях сіл Голігради та Лисичники трапляються поодинокі екземпляри водяного горіха. Найбільше скупчення – 5 розеток. Вище за течією в районі урочища Вівошів трапляються поодинокі екземпляри та скупчення *Trapa natans* площею до 20 м². Групи рослин займають смугу довжиною 100 м на глибині 70-80 см на відстані 15-20 метрів від лівого берега.

У верхній частині Касперівського водосховища в околицях села Монастирок значну площу (3-5 га) займає угруповання водяного горіха плаваючого (*Trapeta natantis*). Глибина тут 30 см, дно замулене, рН нейтральне 6,8–7,2. Листки сусідніх розеток перекриваються, вони уражені паразитами. Діаметр розеток 20-40 см, але у більшості рослин нижні листки пожовклі, очевидно через високу щільність. Основним співдомінантом угруповань водяного горіха на Касперівському водосховищі є види роду *Potamogeton* sp. (3-7%) у підводному ярусі. Перший надводний ярус відсутній, другий надводний ярус сформований водяним горіхом плаваючим (*Trapa natans*) та ряскою малою (*Lemna minor* L.)(1-3%).

Розглянемо можливі шляхи появи водяного горіха у Касперівському водосховищі. Найбільш ймовірною є гіпотеза про те, що популяція *Trapa natans* існувала в заплавах річки Серет, але у дуже малій чисельності, тому не були виявлені раніше. Зі становленням водосховища створилися сприятливі умови для масового розвитку популяції, як наслідок вона різко збільшилась.

Різні дослідники вказують на те, що насіння водяного горіха зберігає схожість до 50 років (Дубина, 1987, Арап, 2010), тому ймовірно, також, що певний період популяція не існувала, а з настанням сприятливих умов насіння проросло.

За гіпотезою Н.Н. Цвельова плоди водяного горіха поширюються з однієї водойми в іншу за допомогою тварин, зокрема копитних (Цвельов, 1964). Для Касперівського водосховища такий спосіб появи водяного горіха мало ймовірний, оскільки поблизу немає інших популяцій. Крім того, сам автор даної гіпотези зауважує, що такий спосіб розселення *Trapa natans* зараз актуальний лише для тропічних регіонів, оскільки на наших територіях природні агенти, такі як буйволи чи лосі давно зникли.